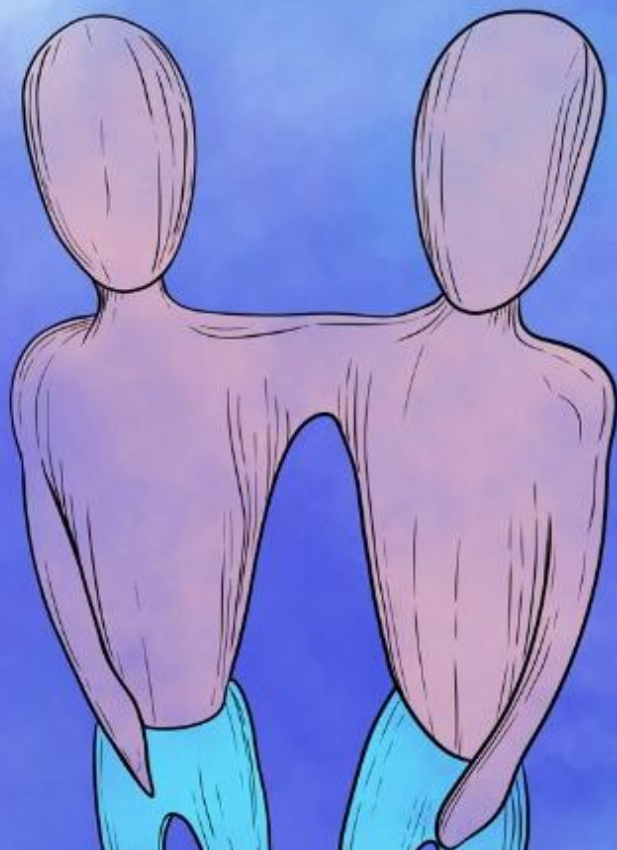

Open boterham plattekaas met suiker

Educatief pakket voor de tweede en derde graad
secundair onderwijs

bij de roman van Rob Gijbels

Inleiding voor de leerkracht: over het educatief pakket

Open boterham plattekaas met suiker biedt een literaire ingang om met jongeren stil te staan bij identiteit, verlangen, vriendschap, schaamte, moed en verbondenheid.

De roman speelt tegen de achtergrond van de jaren zeventig, maar de vragen die het verhaal oproept zijn herkenbaar voor jongeren vandaag: bij wie kan ik mezelf zijn, wat maakt een plek veilig, welke verwachtingen wegen op mij en wat gebeurt er wanneer gevoelens niet in bestaande hokjes passen?

Het lespakket combineert literaire analyse met ervaringsgerichte en creatieve werkvormen. Leerlingen hoeven daarbij nooit persoonlijke informatie over hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit of thuissituatie te delen. Ze kunnen steeds spreken vanuit personages, fictieve situaties of maatschappelijke observaties.

DOELGROEP/VAKKEN

- ☐ Tweede en derde graad secundair onderwijs.
- ☐ Inzetbaar binnen Nederlands, Engels, levensbeschouwelijke vakken, PAV, burgerschap en vakoverschrijdende projecten.
- ☐ Geschikt voor een losse les, een lessenreeks van drie tot vijf lesuren of een ruimer leesproject.
- ☐ De opdrachten zijn aanpasbaar aan verschillende onderwijsfinaliteiten en taalniveaus.

TWEE 'LEESROUTES'

- ☐ **Volledige roman**
De rijkste literaire ervaring: ontwikkeling van personages, sfeer, taal en motieven komen volledig tot hun recht.
Voorzie exemplaren in de schoolbibliotheek of verwijst naar de bib, boekhandel, online verkoop
- ☐ **Selectie van vier Nederlandstalige hoofdstukken of drie hoofdstukken in het Engels**
Laagdrempelig en haalbaar binnen een kort traject. De geselecteerde fragmenten kunnen nieuwsgierigheid wekken naar de volledige roman. Werk met: Na de middernachtmis, De ijzige hoogtes van de Mont Blanc, Omsingeld en Hoe vaak. De fragmenten zijn toegevoegd als bijlagen.

AUDIOVISUELE INTRO TOT HET BOEK

Als opener kan de klas kijken en luisteren naar de audiovisuele interpretatie van creative artist collective iRL4ND. Laat leerlingen eerst zonder toelichting kijken en noteer daarna hun eerste indrukken: welke sfeer roept het werk op, welke beelden blijven hangen en welke verwachtingen over het boek ontstaan?

🔗 <https://suonglephoto.pic-time.com/-openboterhamplattekaasmetsuiker>

🔗 Code: 2312

Vooraf: een veilig klasklimaat

Thema's als verliefdheid, seksualiteit, pesten, schaamte en identiteit kunnen gevoelig zijn, zeker voor tieners. Een veilige aanpak betekent niet dat elk gesprek comfortabel moet zijn, maar wel dat leerlingen weten wat de grenzen zijn en dat niemand zelf onderwerp van discussie wordt.

START MET HELDERE GESPREKSAFSPRAKEN

We spreken over ideeën en gedrag, niet over de identiteit van klasgenoten. Niemand moet uit eigen ervaring vertellen. We lachen niemand uit. We stellen vragen om te begrijpen. Kwetsende woorden worden benoemd en niet genormaliseerd.

Rol van de leerkracht

- ❓ Kondig gevoelige thema's vooraf aan en bied een alternatief wanneer een opdracht te persoonlijk aanvoelt.
- ❓ Gebruik open vragen, maar begrens uitspraken die de veiligheid van anderen aantasten.
- ❓ Vermijd dat één leerling als "vertegenwoordiger" van een groep wordt aangesproken.
- ❓ Maak onderscheid tussen ruimte voor twijfel of ongemak en ruimte voor discriminerende uitspraken.
- ❓ Wees alert voor lacherigheid: benoem wat er gebeurt, vertraag het gesprek en keer terug naar het verhaal.
- ❓ Zorg dat leerlingen weten bij wie ze terecht kunnen wanneer het thema iets bij hen losmaakt.

Omgaan met weerstand of lacherigheid

<i>Wat je ziet of hoort</i>	<i>Mogelijke reactie</i>
Gegiechel bij intimiteit	"Ik merk dat dit spanning oproept. Wat maakt dit fragment ongemakkelijk of grappig? Laten we kijken wat de schrijver precies doet."
"Dat wordt ons opgedrongen."	"Welke concrete passage of opdracht voelt voor jou zo? We onderzoeken hier een literair verhaal en de ervaringen van personages; niemand hoeft een persoonlijke overtuiging over te nemen."
Kwetsende term of grap	"Dat woord kan mensen herleiden tot een stereotype. Formuleer je vraag of mening opnieuw zonder iemand te kwetsen."
Een leerling trekt zich terug	Geef ruimte zonder de leerling publiek te bevragen. Check later discreet in en herinner aan beschikbare ondersteuning.

Thematische invalshoeken

Kwetsbaarheid en geborgenheid

Wanneer voelen Benji en andere personages zich veilig? Welke personen, plaatsen, gebaren of routines geven bescherming? Wat is het verschil tussen fysieke veiligheid en emotionele veiligheid?

Vriendschap en eerste liefde

Wanneer verandert vriendschap in iets wat moeilijker te benoemen is? Moet een relatie altijd een duidelijk label krijgen? Hoe beïnvloeden verwachtingen van buitenaf de manier waarop personages hun band beleven?

Wie ben je in de klas?

Hoe worden verschil, schaamte en groepsdruk zichtbaar? Wie kijkt weg, wie doet mee en wie toont solidariteit? Welke kleine tussenkomsten hadden een situatie kunnen veranderen?

Mannelijkheid en emoties

Welke emoties mochten jongens in de jaren zeventig tonen? Welke gedragingen werden als “mannelijk” gezien? In hoeverre bestaan die verwachtingen vandaag nog?

Tip: wanneer er sterke reacties komen, kan je aan de slag met de uitstekende toolkit van Rosa vzw over de manosfeer en de femosfeer: <https://rosavzw.be/nl/aanbod/tools-1/toolkit-manosfeer-en-femosfeer>

Toen en nu

Welke maatschappelijke omstandigheden zijn veranderd: zichtbaarheid, taal, media, wetgeving, rolmodellen en hulp? Welke nieuwe druk bestaat vandaag, bijvoorbeeld via sociale media en online pesten?

Voorstel voor een lessenreeks

Onderstaande reeks bestaat uit vijf lessen van ongeveer vijftig minuten. Ze kan volledig worden gevolgd of modulair worden ingezet. De leerkracht kiest vooraf welk fragment het best bij elke les aansluit. Soms wordt een suggestie gedaan, maar de leerkracht beslist

LES 1 – BINNENKOMEN IN HET VERHAAL

50 minuten

Sfeer, eerste interpretatie en literaire nieuwsgierigheid.

Benodigheden: Audiovisuele opener of kort leesfragment; post-its; A3-papier.

Lesverloop

- 1 Bekijk de Engelstalige audiovisuele opener (<https://suonglephoto.pic-time.com/-openboterhamplattekaasmetsuiker> - Code: 2312) of lees een kort fragment (vb. “Na de Middernachtmis...”) voor zonder uitgebreide context. Vraag leerlingen drie woorden te noteren: een gevoel, een beeld en een vraag.
- 2 Verzamel de woorden op het bord. Orden ze samen in clusters, bijvoorbeeld warmte, dreiging, verlangen, geheim, jeugd of eenzaamheid.
- 3 Introduceer vervolgens kort de roman, de historische context en de twee mogelijke leesroutes.
- 4 Laat leerlingen individueel een “bubbel van geborgenheid” tekenen of beschrijven. Ze hoeven geen persoonlijke situatie te delen; een fictieve bubbel voor een personage mag ook. Is geborgenheid vooral een plek, een persoon, een gevoel of een combinatie?
- 5 Bespreek in duo's: wat moet er in zo'n bubbel aanwezig zijn en wat houdt ze in stand? Koppel de antwoorden terug aan het gelezen fragment.

Nabespreking

- ? Welke verwachting over het verhaal is ontstaan?
- ? Welke details maakten de sfeer voelbaar?
- ? Is geborgenheid vooral een plek, een persoon, een gevoel of een combinatie?

Differentiatie

- ? Geef leerlingen die minder graag tekenen een lijstvorm of mindmap als alternatief.
- ? Laat taalsterke leerlingen één beeldspraak uitwerken tot een korte alinea.

LES 2 – VRIENDSCHAP, INTIMITEIT EN WAT MOEILIK TE BENOEMEN IS

50 minuten

Relaties tussen personages interpreteren zonder ze te snel vast te leggen

Benodigheden: Geselecteerd fragment; gesprekskaarten; drie grote vellen: vriendschap, verliefdheid, onbenoemd.

Lesverloop

- 1 Lees het gekozen fragment (vb. “De ijzige hoogtes van de Mont Blanc”) individueel of in duo’s. Laat leerlingen zinnen markeren die iets tonen over vertrouwen, nabijheid, spanning of terughoudendheid.
- 2 Leg drie vellen in de ruimte: “vriendschap”, “verliefdheid” en “onbenoemd”. Leerlingen plaatsen anoniem één gemarkeerde zin bij de categorie die volgens hen het best past.
- 3 Bespreek enkele keuzes. Vraag steeds: wat in het fragment ondersteunt deze interpretatie? Kan je het ook op een andere manier interpreteren?
- 4 Laat elke tafel één inzicht formuleren dat niet over een eigen ervaring gaat, maar over wat jongeren nodig kunnen hebben om gevoelens te verkennen.

Nabespreking

- ❓ Waarom willen mensen relaties soms snel benoemen?
- ❓ Kan onduidelijkheid ook bescherming bieden?
- ❓ Wat maakt intimiteit wederzijds en veilig?

Differentiatie

- ❓ Leerlingen mogen schriftelijk deelnemen wanneer spreken te persoonlijk voelt.
- ❓ Voorzie begrippenkaarten met woorden als vertrouwen, toestemming, wederkerigheid, schaamte en loyaliteit.

LES 3 – KWETSBAARHEID, GROEPSDRUK EN MOED

50 minuten

Perspectief nemen en handelingsmogelijkheden onderzoeken.

Benodigheden: Fragment met spanning of uitsluiting

Lesverloop

- 1 Lees een fragment (vb. "Omsingeld!") waarin een personage zich bekeken, bedreigd, beschaamd of omsingeld voelt.
- 2 Breng samen de betrokken posities in kaart: het mikpunt, de aanstoker, meelopers, omstanders en mogelijke bondgenoten.
- 3 Laat groepjes een korte scène spelen tot aan een kantelpunt. Stop vóór de afloop.
- 4 Een tweede groep neemt over en probeert met één kleine ingreep het verloop te veranderen. Denk aan een vraag stellen, naast iemand gaan staan, het onderwerp verleggen, hulp halen of de norm benoemen.
- 5 Bespreek welke ingrepen realistisch waren en welke steun een leerling nodig heeft om ze werkelijk te durven stellen.

Nabespreking

- ❓ Waarom blijven omstanders soms stil?
- ❓ Welke vorm van moed is klein maar betekenisvol?
- ❓ Wat is het verschil tussen iemand redden en iemand steunen?

Differentiatie

- ❓ Niemand hoeft een kwetsende rol te spelen; gebruik observatoren, regisseurs of schrijvers als alternatieve rollen.
- ❓ Spreek af dat beledigende taal niet letterlijk hoeft te worden herhaald.

LES 4 – JONGENS, MANNELIJKHEID EN EMOTIES: TOEN EN NU

50 minuten

Gendernormen historisch en hedendaags onderzoeken.

Benodigdheden: Fragment, internet

Lesverloop

- 1 Schrijf twee zinnen op het bord: “Een echte jongen ...” en “Een jongen mag niet ...”. Leerlingen vullen ze anoniem aan met verwachtingen die ze kennen uit media, omgeving of geschiedenis.
- 2 Lees een fragment waarin Benji of een ander mannelijk personage gevoelens toont, verbergt of ombuigt.
- 3 Laat groepjes onderzoeken welke verwachtingen in het fragment meespelen: stoer zijn, niet huilen, initiatief nemen, heteroseksueel zijn, lichamelijke nabijheid vermijden of geen angst tonen.
- 4 Maak een vergelijkingstabel “jaren zeventig – vandaag”. Vermijd de simplificatie dat vroeger alles slecht en nu alles opgelost is.
- 5 Laat elk groepje een hedendaagse tegenboodschap formuleren die ruimte maakt voor verschillende manieren van jongen- of man-zijn.

Nabespreking

- 🔍 Welke normen zijn veranderd en welke blijven herkenbaar?
- 🔍 Wie heeft voordeel bij ruimere verwachtingen rond mannelijkheid?
- 🔍 Hoe kan een norm schadelijk zijn, ook voor wie ogenschijnlijk aan de norm voldoet?

Differentiatie

- 🔍 Laat leerlingen voorbeelden uit fictie, muziek of sport gebruiken in plaats van uit hun eigen leven.
- 🔍 Voorzie een ingevulde basisfiche voor groepen die meer structuur nodig hebben.

LES 5 – CREATIEVE VERWERKING EN TERUGBLIK

50-100 minuten

Een onderbouwde persoonlijke interpretatie vormgeven

Benodigheden: Keuzefiche; papier of digitale tools; eventueel Spotify-playlist en de Engelstalige hoofdstukken

- ❓ <https://open.spotify.com/album/0TQdIMvo8Bc3r5ULIsEhfq?si=HZE9q9n5SdCPKYZO8ZuHhA>
- ❓ <https://open.spotify.com/album/4xjtGhtRBrORMpqH2IMobl?si=x7GGGzrHRdmEPMrazEiljA>

Lesverloop

- 1** Herhaal de centrale thema's en leg de criteria uit: de verwerking moet duidelijk naar het boek verwijzen, een interpretatie tonen en respectvol omgaan met de personages.
- 2** Laat leerlingen één creatieve vorm kiezen: brief aan het vijftienjarige zelf, open brief aan de auteur, alternatieve cover, gedicht, korte monoloog, fotoserie, scène, podcastfragment of muzieksuggestie.
- 3** Voorzie een ontwerp- of schrijfperiode. De leerkracht coacht op inhoudelijke verbinding met het verhaal.
- 4** Organiseer een galerijwandeling of luisterronde. Leerlingen geven feedback met twee zinnen: "Dit detail helpt mij het verhaal anders te zien ..." en "Hierover wil ik meer weten ...".
- 5** Sluit af met een individuele exitvraag: welk inzicht over geborgenheid, identiteit of moed neem je mee uit het verhaal?

Nabespreking

- ❓ Welke creatieve keuzes sluiten het sterkst aan bij de roman?
- ❓ Wat heb je door het werk van een klasgenoot anders gezien?
- ❓ Welke vraag blijft na de lessenreeks open?

Differentiatie

- ❓ Bied zowel individuele als duo-opdrachten aan.
- ❓ Sta audio toe als schrijven een te hoge drempel vormt; laat leerlingen eventueel een transcript of inhoudsschema toevoegen.

Creatieve opdrachten

- **Brief aan je vijftienjarige zelf**
Schrijf vanuit je huidige of een verzonnen toekomstige perspectief. Welke geruststelling, waarschuwing of aanmoediging zou je geven? Verwerk minstens één motief uit de roman.
- **Open brief aan de auteur**
Benoem wat het verhaal zichtbaar maakt, stel één inhoudelijke vraag en reageer op een passage die je raakte, verraste of stoorde.
- **Alternatieve cover voor 2026**
Ontwerp een cover die het verhaal naar vandaag vertaalt. Voeg een korte verantwoording toe over kleur, beeld, typografie en symboliek.
- **Muzikale lezing**
Kies één song uit de playlist die volgens jou bij het verhaal past. Analyseer tekst, sfeer en perspectief. Suggereer daarna een nieuwe song en motiveer je keuze.
- **Podcast van drie minuten**
Maak een gesprek tussen twee lezers die het oneens zijn over de vraag of een bepaalde relatie vooral vriendschap, liefde of iets onbenoemds is.
- **Tentoonstelling**
Bundel covers, gedichten, brieven, muziekkeuzes en reflecties in een kleine tentoonstelling in de school of bibliotheek. Voeg context toe zodat bezoekers het werk kunnen begrijpen zonder de roman gelezen te hebben.

Uitbreidingsmogelijkheden

- **Auteur in de klas**
Combineer een korte lezing met vragen van leerlingen die vooraf in groepjes worden voorbereid. Laat leerlingen zowel vragen over het schrijfproces als over historische context en personages formuleren.
- **Samenwerking met bibliotheek of cultuurcentrum**
Organiseer een tentoonstelling, leesclub, publieksgesprek of avond rond literatuur en LGBTQI+ geschiedenis.
- **Vakoverschrijdend project**
Combineer Nederlands met geschiedenis, muziek, audiovisuele vorming, kunst of burgerschap. Laat elke discipline een andere laag van het verhaal onderzoeken.
- **Vak Engels**
Gebruik de Engelstalige fragmenten in de bijlage.

Bijlagen

- 📄 Nederlandstalige fragmenten in pdf-formaat
- 📄 3 Engelstalige fragmenten in pdf-formaat (Soft Cheese with sugar, Honestly?)
- 📄 Gesprekskaarten
- 📄 Keuzefiche voor de creatieve opdracht (les 5)
- 📄 Biografie auteur
- 📄 4 fragmenten toegelicht

